

**R. P. Christophori De Ortega È Societate Iesu, Quondam
Scolasticæ Theologiæ publici Professoris, ac ejusdem
Facultatis Præfecti ... Theologia Controversiarum
Dogmaticarum, & Scholasticarum, de Divina ...**

**Ortega, Cristóbal de
Lugduni, M.DC.LXXX.**

IV. Sitne Deus ab intellectu creato comprehensiuè inuisibilis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94274](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94274)

infimi ad excessum aliquotum superiorum in infinitum, & superiorum: quia in hoc involuitur contradictio, non in illo. Ad rationem ex illo axioma, quod nihil proportionale esse, aut produci à Deo possit admisso, respondetur: facile solum inferri speciem, & actum superiorem perfectionis determinatæ esse & maioris, non autem maioris determinatæ & aliquotæ: ad id enim opus esset, ut perfectionis excessus aliquotus esset ac determinatus, quod absurdum. Illud autem quod assumebatur, nempe neque posse esse maiorem perfectionem determinatam, quia ex proportionali excessu, & aliquotone, nequit aliquota perfectio constitui, prorsus falsum est; si enim ex puris proportionalibus partibus aliquotum constituitur in opinione communi, citius ex proportionali & aliquotone constituitur. Loquor in communi hac continui compositione, quam in Physicis reici. Nam in mea de infinitis puris punctis facilius hæc omnia ibunt. Siquidem duo hæc argumenta locum non habent, & quidem species entis cuiusvis creati superioris perfectionis, inferioris alterius determinatam perfectionem & entitatem non claudit formaliter entitatis, & aliquid aliud, adhuc proportionale entitatis ac perfectionis addit, sed se tota speciali conceptu suo indivisibiliter perfectior est: quare locum proprie loquendo, non habent quæ ex augmento quantitativo lineæ maioris, per continentiam tantæ magnitudinis, quanta in minori est, & alterius siue aliquotæ, siue proportionalis partis additione.

5. Secundo oppones. Licet hæc ita habeant in speciebus, & actibus tendentibus in objecta perfectiora & perfectiora creata in infinitum possibilia; at in actibus qui Deum attingunt, qui proculdubio infinitum simpliciter & absolute obiectum est, locum non habent: quare ij actus infiniti erunt, atque ex aliquota absolute & simpliciter infinitate eius essentiali infinitatem trahent: sicuti traherent ex infinitate aliquota obiecti creati. Respondetur negando actum creatum attracturum perfectionem infinitam ex obiecto simpliciter infinito secundum speciem suam, etsi in creatis esse possit. Sed dixisse nos vniuersim neque actus, neque obiecta creata, etsi supremæ speciei forent, & quæ inferiores & inferiores in infinitum haberent fore ex specie sua simpliciter & absolute infinita. Quia aliæ species perfectiores, & perfectiores in infinitum, tam in actibus, quam in obiectis inferiores alias proximæ non ex excessu aliquotone, seu determinato, sed proportionali excedunt: quo argumentum calculatorium in presenti, & aliis materiis cessat.

6. Vnde, etsi infinitum simpliciter obiectum sit (ut de facto Deus est, atque per impossibile esse creatum aliquid admittatur) eo principio statuto actus infinitas non inferitur: quia, cum certum sit actum non sumere suam perfectionem ex obiecto proportionem arithmetica, sed geometrica, ut explicuimus supra: atque statutum sit contra hoc calculatorium argumentum species rerum creatarum quarumcumque, superiores & superiores in infinitum solo excessu determinato proximè inferioribus excedere posse; idem de actibus tendentibus in quodvis obiectum etiam infinitum est dicendum. Initabis tamen: actus circa obiectum infinitum, ex creatis aliquotam perfectionem ab illo trahit: ergo illi proximè superior circa obiectum aliquotæ maius, & sic in infinitum possit, & superiores aliquotæ esse in infinitum possit, aliquotæ etiam maiorem & maiorem perfectionem à suis obiectis in infinitum traherent: cum non minus specificentur, essentialiterque dependentiam habeant actus superiores à superioribus suis obiectis, quam infinitus actus ab infimo, nec minus quàm hoc, & illa influxiva perfectionis in suos actus fit.

7. Respondetur in meis principiis de constitutione continui punctis solis infinitis, instantiam nullam esse. Cum enim quodvis indivisibile determinatum quid sit (licet non aliquotum, id est quod aliquoties repetitum efficiat designabilem, & mensurabilem à nobis determinatam magnitudinem) seorsim vel solum, vel coniunctum cum alio, vel aliis finitis numero indivisibilibus (quæ tamen aliquotam magnitudinem non faciant) produci à Deo poterit, quare actus ille infimus ab infimo obiecto vnum solum, vel duo, aut tria indivisibilia perfectionis ab obiecto infimo trahere poterit, & sic superiores & su-

periores actus à perfectioribus, & perfectioribus suis obiectis trahere poterunt, quin ad infinitum simpliciter perfectionem perveniant, etiam si infinitum aliquod creatum obiectum tandem pertingerent: quare nec actus circa Deum versans illam ex eius infinitate trahet. Sed in communi alia continui compositione ex infinitis partibus proportionalibus respondetur, actum infinitum determinatam illam & aliquotam perfectionem non trahere ex obiecto, siue ad obiecti exigentiam, licet tota illa ad obiectum terminetur: quia licet totam illam terminatam possit intentionem & perfectiorem, non tamen illam petere, sed quasi patiur extrinsecè à potentia & compingit actus illius: quæ ex necessitate effectus, qui non nisi aliquotus produci potest, ac non proportionalis tantum, ad aliquotam eius infini actus entitatem necessariò concurrunt: deinceps autem in superioribus actibus solum ad proportionalem excessum, quem unumquodque obiectum superioris de se in suo actu reposit. Dixi autem sub finem numeri 4, in se totis diversis perfectioribus speciebus instantiam propriam à maioribus quantitativis respectu minorum esse non posse.

8. Denique dices: ex continentia Dei eminentiali omnis possibilis creaturæ perfectioris & perfectioris, inferri à nobis infinitatem Dei, atque omnipotentiam: ergo ex continentia eminentiali omnium inferiorum & inferiorum specierum in infinitum in suprema, ad quam perveniri progrediendo non potest, infinitas deducitur: quod si huic infinitati evincenda obest, quod superiorum & superiorum excessus solum proportionalis, ac non aliquotus sit, etiam oberit infinitati Dei, eiusque infinitati demonstranda. Respondetur negando consequentiam. Dei quippe, atque omnipotentia infinitatem non ex continentia eminentiali inferiorum creaturarum deduximus utcumque: diximus enim eam deduci etsi creaturæ possibiles infinitæ non essent, sed ex ratione, & modo eas continendi. Eas quippe continet præcise, quia non repugnant; quæ ratio, si in infinitis infinitis chimæris adfuerit omnes in Deo continerentur, atque, quatenus ex parte Dei eiusque potentia est, continetur: vnde, & modus eas continendi eminentialiter est amplissimus, & sufficiens, ut sic loquar, respectu creaturarum contentarum, quemadmodum continentia omnis spatij & durationis creatae possibilis, per immensitatem & æternitatem Dei amplissima est, & in qua spatia, & durationes omnes creatae possibiles quoquoersum agi, moveri acque agitari queant. Species autem suprema illa creata, ita inferiores infinitas proportionali diminutione decrecentes eminenter continet, ut nihil ei præter necessarium ad excessum proportionalem proximè inferioris superfluit. Quo labaseit argumentum. Præterquam quod continentia eminentialis activa, & exemplaris, seu idealis Dei omnem formalitatem effectus debet, etsi excellentius, continet, quare & ex eiusmodi continentia inferiorum rectè inferitur Dei infinitas simpliciter; species autem perfectior præter genus nihil, quod inferioris, & imperfectioris sit continet; imò verò in differentiali prædicato, quo perfectior euadit, diversa omnino ab imperfectiori est, & adversa: quare neque aliquid continet illius, ut diximus.

QVÆSTIO IV.

Sitne Deus ab intellectu creato comprehensibilis.

DEVM naturæ viribus comprehensibiliter videri non posse certum ex dictis est: cum cepta, & Catholica veritas sit Deum naturaliter videri à creaturis minime posse. Quare id solum in præfati inquirunt: an viribus supernaturalibus ita Deum adequare, & totaliter videre intellectus possit, ut ipsum comprehendat perfectissime cognitione, quæ strictè comprehensio à Theologis appellatur; non lata illa, quæ Dei visio quævis

ad Colos. 1. & ad Corinth. 9. Comprehensio ab Apostolo nominatur, ad id autem comprehensionis essentia statuentia in primis est.

CERTAMEN I.

De Comprehensionis natura, & essentia aliorum placita.

1. Communis comprehensionis apud Scholasticos definitio sic habet. *Cognitio rei, qua nihil eius lateat cognoscitur.* Traditque creditur ab August. epist. 112. c. 9. ubi habet. *Aliud est videre, aliud totum videndo comprehendere, quandoquidem id videtur, quod presens, utique sentitur: totum autem comprehenditur videndo, quod ita videtur, ut nihil eius lateat videndum, aut cuius fines circumspici possunt.* Quibus consonare videtur locis citandis, sed certe Augustinus de comprehensione, prout idem cum visione est, non autem de comprehensione stricta, atque contra visionem distincta eis locis agebat. Etenim à cap. 6. Eius epistolæ totus est in referendo, & explicando Ambrosio lib. 1. in Euzeg. dicente Zachariam non comprehendisse, id est vidisse, Angelum in se, & in natura sua, sed in specie, ac forma visibili, quam voluntas elegit, non natura formavit: sique solum à Patribus nonnullis veteribus Deum esse visum: etiam à Moyse, qui facie ad faciem ei allocutus dicitur: subditque rationem: quia id videtur, utrumque nempe, quod presens, utique sentitur, id est sub specie aliqua sentitur. Comprehenditur autem, cuius nihil lateat: sub specie nimirum, seu forma, videtur. Quin Augustinus hom. 38. de Verbis Domini, ac sæpe alibi comprehensionem Dei Beatis concedit, ac solum viatoribus, & ex virtutis naturæ neque creaturis possibilem, vt ex multis eius locis vidimus q. 3. cert. 3. atque ex aliis inferri videbimus. Stergo Augustinum nunquam comprehensionis voce eo sensu, quo Scholasticis, visum esse: ac proinde neque Bedam, qui ab Augustino, verba etiam, nec sententiam solum, mutuatur in 1. Ioan. 3. quod ipsum de aliis Patribus inferri ostendimus.

2. Licet autem hæc ita habeant, tamen non ita malé eis verbis comprehensio definitur, vt si bono accipiantur sensu, bona definitio non sit, vt ex dicendis constabit. Ceterum ita intelligunt illam Vazq. 1. p. d. 53. c. 4. Alarcón, d. 4. c. 6. & alij plures, vt dicant ad comprehensionem requiri (in quo omnes conveniunt, quos videmus) vt quicquid obiecti, siue intrinsecè, siue extrinsecè tandem sit, quia vel formaliter, vel eminenter in eo continetur, vel quous tandem alio modo esse adhuc extrinsecè potest, comprehensione cognoscatur: quoniam verò sua extrinsecè & intrinsecè omnia Deus Beatis revelare posse videtur, ac proinde, & ab illis posse comprehendere. Falol. 1. p. q. 12. art. 7. dub. 5. negat Deum omnium sibi intrinsecè, & extrinsecè cognitionem communicare creaturæ posse: quia ea cognitio, vt potest infinitum simpliciter & absolute infinita ex specie sua foret: quod creatura repugnat cognitioni. Sed in primis hoc solo illo argumento calculatorio probat, quod q. 3. cert. vlt. disticiamus: quodque citius Deum essentia sua infinitum videri in se à creato intellectu non posse probaret, vt patet. Secundo comprehensio pluribus cognitionibus haberi de obiecto, & omnibus quæ ad ipsum pertinet optime potest: vt constat ex comprehensione lapidis corporæ: vnde ad comprehensionem intellectualem translatum nomen, & metaphora petita est, quæ duplicis manus apprehensione duplici efficitur. Infinita autem numero cognitiones finitæ non magis, quam infinita obiecta repugnant. Secundo Recentes nonnulli aiunt: omnia, quæ aliquo modo Dei sunt ad comprehensionem cognosci debere secundum statum omnem, quem habeant, tam possibilitatis, quam existentie. Quod si Deus decernat non existere visionem creatam, vel ad illam non concurrere, nulla creata visione cuiusmodi decreta actu existentia cognosci poterunt. Cum omnem creatam visionem alterutrum, nec solum verumque & rebus tollat. Similiter nec scientia visionis de tali-

bus decretis, quæ de facto non est: cum de facto ea decreta non sunt, poterit vt existens visione vlla creata videri: sed solum vt possibilis. Licet autem eiu modi decreta, eorumque scientiam visionis solum secundum possibilitatis, ac non existentie statum per diuinam scientiam represententur: aut cum diuina scientia ob sit excellentie in representando infinitatem, ea etiam secundum eum statum immutata omnino representatione sua representaret, si illis itatus ille adesset: de se quidem comprehensio Dei est.

3. Sed contra primo: quia vel cognitio creata potest immutata in representando ad aliquod obiectum denud adueniens representandum extendi vel non? si poterit etiam illa decreta & scientia casu quo existerent, vt existentia representari à scientia creata possent, sicut à diuina: quare & de se comprehensio Dei esset. Si nequit: inani & superuacuo molimine, & recurru ad decretum de non existentia visionis omnis casu, quo adesset, recurrat: cum plura decreta, imò & creaturæ plures possibiles de facto non sint, neque cognoscantur vt existentes. Etenim nulla visio, aut scientia creata potest extendi immutata in se, & in representando ad illa representanda vt existentia, casu quo existerent: si autem dicas esse possibilem aliquam in eo casu quæ omnia alia repræsentaret præter illa decreta, & scientiam. Primo: nulla esset possibilis, quæ Dei substantiam repræsentaret: ac proinde eo modo, & hypothese non solum incomprehensibilis, sed & inuisibilis Deus ostenditur: quod si ea solum hypothese, quæ Deus inuisibilis est, incomprehensibilis possit probari: ea sublata æquæ comprehensibilis, atque visibilis absolute dicendus contra commune, vt minimum, Theologorum erit. Secundo ea etiam sublata hypothese nulla esset cognitio creata, quæ omnia Deo intrinsecè, & extrinsecè repræsentaret actu existentia suo modo: cum in his alia positiua, alia negatiua, & contradictorie opposita sint, vt negatio decretorum, quæ in quavis hypothese essent: cum enim negatio decreti, & rei cuiusvis simul cum illis esse non possit, nunquam dari poterit cognitio, quæ omnia, quæ Dei sunt tam intrinsecè quam extrinsecè repræsentaret actu existentia, pro casu quo existerent, ni dari possit cognitio creata, quæ sine sui intrinsecè variatione alia obiecta denud aduenientia, præter ea quæ semel repræsentauit, repræsentare valeat. Quod hi merito iudicant impossibile: quare frustra ac superfluo ad decreta illa, & hypothese in Doctores isti recurrunt: cum eo statuto principio, quod nimirum cognitio comprehensiuæ obiecti talis esse debeat, vt omnia, quæ in quouis casu & hypothese aliquid obiecti sunt de se repræsentare valeat, in his, quæ absolute sunt, imò in nulla hypothese possunt, deficere, nulla cognitio creata, quæ comprehensio Dei sit valeat excogitari.

4. Sed tertè principium hoc falsum omnino est, & prorsus inane. Quæ enim nondum aliquid obiecti sunt, imò neque in se sunt, quare neque cognoscibilia sunt (vt decreta, & scientia illa) opus non est vt cognitione comprehensiuæ, eiusque representatione, quæ tantum dicit cognitionem eorum, quæ aliquid obiecti sunt contineantur, pro casu quo & in se cognoscibilia, & obiecti aliquid essent: licet enim hæc non ita pro illo casu cognitione, eiusque representatione contineantur, dum tamen reliqua, quæ absolute cognoscibilia, & aliquid obiecti sunt ea cognitione represententur, verum absolute erit talem cuiusmodi cognitionem esse, vt nihil rei lateat videndum: quo ex data, & recepta ab his Doctoribus definitione essentia comprehensionis continetur. Quare, & verum erit eam cognitionem absolute comprehensionem esse. Confirmatur ex comprehensione corporali, à qua ad intellectualem ducta metaphora est. Ad eam quippe sola quantitas, quam de facto, & absolute corpus habet, contineri, ac denique corporali apprehensione debet, vt comprehensio stricta sit: quin talis exuberantia, & amplitudinis apprehensio esse debeat, vt totam, quam absolute, vel in hypothese aliqua posset corpus quantitatem habere, immutata & inuariata circumscriberet. Alioquin nulla corporæ comprehensio esset possibilis, vt patet, ac mox in spiritali & intellectuali expendam. Impugnatur Secundo idem principium ab absurdo: quia cum nulla creata cognitio non representans actus, & effectus creaturæ cuiusvis mere possibiles, qui actu non sunt, eos casus

quo

quo sunt, representare queat: fiet planè contra communem sensum Theologorum nullam creaturam ab alia comprehendì intellectuatè posse; imò absurdius aliquid inferetur: nullam scilicet cognitionem de se non representatam omnium excogitabilem, tam possibilem, quam impossibilem pro hypothèsi possibili, aut impossibili, quod ad obiectum aliquod pertinerent, ac proinde verà, & in illo cognoscibilia forent, obiecti alicuius comprehensionem esse posse: atque enim de facto nihil obiecti sunt, atque ad illud non pertinent, quæ de facto non pertinent, atque ea quæ pertinere ad illud non possunt. Hoc autem adeò paradoxum, exoticumque est, ut in nullius calamum, imò mentem, venerit admittere.

5. Tertiò alij idè non posse omnia tam intrinseca, quam extrinseca Dei visione creata videri putant, quare neque Deum comprehendì: quia visio Dei creata, quæ aliquid extrinsecum Dei est supra seipsum reflectere, ac se videre, & representare minime potest, sed per aliam supra ipsam reflectentem, & hæc per aliam, & sic in infinitum procedendo, qui processus infinitus actuum, & obiectorum, à quibus causantur, omnino repugnat: ita Monachus d. 2. c. 9. Petr. Thurt. disp. 18. de anim. sect. 3. & 4. & manuscripto de vis. d. 15. sect. 3. Addunt visionem creatam non cognita per seipsum, neque reflexa vlla, neque actus amoris erga Deum, qui illam, vel reflexas alias supponunt, posse per illam videri: ac proinde plura, quæ ad Deum spectant, quamvis etiam visionem effugient: quare nulla Dei comprehensio esse poterit. Rationem hanc multis impugnant Murciani Recentiores contendentes obiectum nullatenus scientiam, seu visionem creatam naturâ præcedere: quia aliunde, quam ab obiectis, habitis speciebus, propriis adhuc, naturaliter haberi possit. Verum præcedentiam naturâ purè termini negare obiecto, respectu visionis minime possunt: sicuti neque respectu amoris ad quem obiectum purè terminatum, imò & motuum actiue non concurrunt. Secundo impugnant: quia ea visio directâ Dei cum aliis omnibus creatis per vnam aliam visionem omnium poterit diuinitus saltem cognosci: ac Deus per vtramque comprehendì: sed male, reddit enim de visione illa reflexa, quæ Dei effectus est argumentum, & infinitus processus obiectorum, & actuum. Nihilominus ea ratio est insufficiens: tum quia nihil extrinsecum obiecto, & cum quo hoc connexionem intrinsecam, seu respectum transcendentalem non habeat, cognosci oportet, ut nihil obiecti dicatur cognoscens non latere. Secundo; quia eodem discursu nihil creatum comprehendì à creatura posse æquè conuincitur: cum nulla eius cognitio esse possit, quæ seipsam representet.

6. Vazq. c. 4. & d. 60. circa finem, ex quo reliqui, fatetur posse absolute creatum intellectum omnia Dei intrinseca & extrinseca diuinitus cognoscere: at verò non posse illi comprehensionem oportet, nequit cognoscere: cum Deus eam respectum ad creatam ipsi extrinsecam nullatenus dicat, nec medium ad ea cognoscenda esse possit. Cum autem Dei scientia increata è Deo ipso, tanquam ex primario obiecto, atque adeo specificatio infinitam representationem trahat, qua omnia cognoscibilia, etiam extrinseca secundariò representant, fit planè, ut ex vi visionis Dei cuncta extrinseca Deo, quæ ipsius effectus sunt, esse possint, à Deo cognoscantur, atque Dei increata cognitio sit ipsius comprehensio. Multa in hac sententia displicent. Primo id, quod definitioni illi ex Augustino desumptæ additur. Nimirum comprehensionem ex vi visionis obiecti debere cuncta, quæ ad ipsum spectant videre. Id enim oportet, ut Augustinus, & Scholastici veteres definitioni addidissent, ut reciperetur à reliquis. Neque enim fas nobis est traditis antiquitate definitionibus rerum quidquam addere, vel minuerè; alioquin cum rerum definitiones scientiarum principia sunt, si ex pro iudicio, libitque immutari ab vnoquoque possent, nihil in scientiis firmum haberetur. Secundo ex ipsa natura corporis comprehensionis, ex qua intellectualis cognitio comprehensio dicta est, impugnatur. In ea quippe opus non est, ut quidquid quantitatis in corpore comprehensio est, ex vi comprehensionis alicuius alterius, quod corporis est, contineatur: ut si dimidium lapidis vna manu contineas, opus non est ut ex

huius continentie vi dimidium aliud lapidis alia manu contineatur. Displicet secundo modus, quo explicatur visionem incretam ex vi visionis Dei extrinseca omnia, quæ Dei sunt representare. Etenim ex infinitate representationis, quam visio increata è Deo tanquam obiecto primario, & specificatio trahit, non magis determinatur ad representanda, quæ Dei aliquid sunt, quam quæ non sunt: quare non, quia Dei sunt aliquid, ea representat, ut ad formalem rationem comprehensionis oportet, ut ex vi visionis obiecti, quidquid illius est, per illam cognoscatur: immutetur enim eis vocibus, ut, quia illius aliquid sunt, ex eius visione ad ea cognoscenda comprehendens determinetur: ac proinde, nisi ratione ex vi visionis obiecti cognoscantur, formalis comprehensio obiecti visio non erit; quod autem ratione infinitatis, quam ex ipso trahit non magis determinatur ad videnda obiecta, quæ aliquid illius sunt, quam quæ non sunt aliquid illius, patet: quia, si per possibile, vel impossibile aliquid obiectum esset, quod ad Deum nullatenus pertineret, ratione & titulo infinitatis suæ æquè necessario increata scientia illud representet. Imò neque vllam creaturam comprehendit Deus ex inconnexis cum suis extrinsecis, ut inconnexæ causæ sunt cum suis effectibus existentibus; & sic si à causis pluribus indifferenter possint oriri siquidem neque ex obiecto creato Dei scientia representationem trahit, neque eiusmodi obiecta realiter transcendentem connectuntur ac referuntur.

7. Displicet tertiò: quod ea etiam, quæ aliquid rei comprehensione esse, dicunt extrinseca obiecta possint, debent absolute cognosci, nedum ex vi visionis cognosci, ut res comprehendantur, etsi hæc nullum intrinsecum respectum habeat ad illa: in quo video Murcianos Recentiores Vazquio, & eius affectis consentire. Etenim, ut nihil rei non cognoscatur, lateatque videntem, fat est, si omnia eius intrinseca cognoscantur, quæ si absque extrinsecis cognosci non possint, quia horum respectiva sunt, tunc etiam cognosci debebunt, non quidem ratione veritatis, aut cognoscibilitatis suæ, sed quatenus tota veritas rei necessariò cognoscenda: ut comprehendatur, eis ignotis cognosci nequit; at verò cum extrinseca obiecta respectum essentiali, & intrinsecum rei comprehendenda non terminant, ac proinde tota illa sine eis videri, cognoscique potest: nulla est ratio, ob quam extrinseca illa omnia in se cognosci debeant, ut res tota cognoscatur, atque visione, seu cognitione absolute contineri, definiti, ac circumscripti absolute dicatur. Confirmatur ex comprehensione corporis, ad quam apprehensio extrinsecæ quantitatis corpori comprehendendo non requiritur. Licet enim corporalis comprehensio terminos respectum intrinsecum corporis continere non debeat, quia palpabiles non sunt respectus eiusmodi, ut tactu & contiguitate teneri, apprehendere possint, sicut mente percipi, intelligique valent: ac proinde ad comprehensionem intellectualem percipi debeant, ac subinde eorum termini: aut extrinseca plura quanta, quæ tangi, & corporee apprehendi queant, atque aliquid extrinsecum corporis sunt, apprehendi deberent, ut ipsum comprehendatur: si quidquid rei comprehensione extrinsecum, & adhuc inconnexum est, apprehendi debeat, ut comprehendatur.

8. Nec recitet, si dicas illorum extrinsecorum cognitionem rem comparatiue magis cognosci, cum Murciani Recentioribus: quid enim est magis cognosci comparatiue, seu per comparisonem ad alia: an quod illius sublimitas comparatione ad inferiora, vel inferioritas comparatione ad superiora magis cognoscatur, vel simile quidpiam? sed id comparatione ad ea etiam, quæ nihil illius sunt obtinebitur. Secundo ea rei per comparisonem ad alia cognitio maior in eius cognitione abstracta, & imperfecta per discursum locum habet; secus, cum res tota, quanta est, in se clarè & intuitiue videtur. Quare in ea cognitione per comparisonem non res ipsa clarè visa magis cognoscitur, sed alia, quæ extremum comparationis & similitudinis, vel dissimilitudinis est, nisi aliquid rei intrinsecum, quod extrinsecis illis ignotis cognosci non poterat, eis cognitum innotescat: hoc autem nequit ita innotescere, nisi intrinsecus rei illius conceptus extrinsecorum respectibus vere sit, atque illis necessariò, & essentialiter connexus, ut contendimus. Hæc ratio rationi alteri eorundem Recentiorum occurrit. Ait enim

compre

comprehensionem debere adæquari cognoscibilitati obiecti, vt cert. 1. dicemus. Cum autem Deus licet connexus adhuc cum effectuum suorum possibilitate non sit (imo & cause omnes id in mea sententia habeant) cognoscibilis tamen per suos effectus, quia eorum causa, sit, cognitio, quæ Deum (& idem est de quacunque causa) non per effectus etiam cognoscatur; & in ordine ad extrinsecam, ipsius cognoscibilitatem adæquare non possit: quare neque illius comprehensio esse. Ceterum cognoscibilitas rei comprehendenda, quam æquare debet eius comprehensio, non est cognoscibilitas quæ ei extrinsecæ à nostris cognitionibus, & potentiis cognoscitiuis (præsertim naturæ suæ virtutis, seu imbecillitatis, & imperfectiōis) mediisque, quibus ad rei cognitionem qualem qualem virtutis obuenit, sed cognoscibilitas, seu veritas rei intrinsecæ, vt cert. 1. dicemus; alioqui ad comprehensionem rei, vt eius nobilissima cognitio essentia sua est, modi omnes imperfectissimi nostri rei cognoscendæ, atque imperfectissimæ etiam nostræ illius cognitiones aduocandæ forent: quas non cum comprehensione rei solum, sed & cum eius visione impossibiles esse ostendimus controuersenti de Scientia Dei. Sæc ergo est, vt eminentiori cognitione intuitiua res tota cognoscatur, vt comprehendatur: ea quippe cognitione tota eius cognoscibilitas, & veritas intrinsecæ representatione formaliter intentionaliter continetur; atque insuper tota cognitionum imperfectiorum rei eiusdem, ac proinde eius extrinsecæ cognoscibilitatis emergentia habetur. Denique neque ex vi visionis obiecti comprehendendi videri debere, aut posse extrinsecos terminos, ad quos res comprehendenda entitate sua intrinsecæ referatur, ostendimus fuisse citata controuersi, de Scientia Dei, ne iustos questionis terminos præcens excuset. Præsertim cum ibi proprii sede ea de re disputandum videatur.

9. Hæc satis sunt contra eos, qui omnium tam intrinsecorum, quam extrinsecorum rei cognitionem siue absolute, siue ex vi visionis illius, ad eius comprehensionem, & necessarium, & sufficientem arbitrantur. Alij autem id etiam supponentes varia ad strictam comprehensionem requirunt. Nominales apud Vazq. eundem c. 3. tradendis quinque comprehensionis acceptionibus, quam difficultati de Dei incomprehensibilitate soluenda, atque naturæ comprehensionis explicanda: infundunt. Licet in tertia, & in quinta comprehensionis acceptione suam de comprehensionis essentia mentem videantur explicuisse: dicentes in tertia comprehensionem esse visionem optimam, quæ de obiecto haberi possit: in quinta verò comprehensionem in ea acceptione eandem proportionem cum aliis cognitionibus seruare debere, quam eius obiectum cum aliis seruatur. Sed tamen proportio hæc imperitenter ad comprehensionem aduocatur: cum inter non comprehensionis cognitiones seruatur, vt pater. Secundo: quia intuitiua Angelica comprehensio lapidis perfectior est cognitione naturali abstractiua Dei: cum tamen obiectum sit longe perfectius. Tertia verò illa acceptio comprehensionis, licet Deum incomprehensibilem à creatura cunctat; etiam nunc cum incomprehensibilem facit à creatura: cum nulla creata nunc cogitatio optima sit ex his, quibus cognosci potest: cum increata Scientia à Deo cognoscatur. Quiedo citandus, licet non approbet, ait ex Recentioribus nonnullis captam sententiam aliam proponendam nouitate duxit §. 2. n. 8. qui denique Recentiores ad comprehensionem obiecti requirunt, vt cognitio omnia obiecti eo modo, quo in obiecto sunt, siue formaliter, siue eminenter representet: ita vt, si obiectum possit habere & non habere aliquem actum absque vlla sui mutatione, ita & cognitio comprehensiuæ siue vlla sui mutatione representare illud, ac non representare queat, si non sit actus. Unde constat cur Deus à se solo, ac non à creatura comprehendendi possit; aut creaturæ comprehendendi à creatura queant. Verum, vt dicebamus n. 3. & 4. falsum omnino est ad comprehensionem requiri cognitionem eorum, quæ obiecti nondum sunt, pro casu quo illius sint, vt hæc ratio Recentiorum supponit. Quare contra hunc modum eadem, quæ ibi dedimus, militat argumenta: Præterquam quod diuinæ libertatis cum eius immutabilitate mysteria ad alias planiores difficultates extricandas extendere, inuenire omnia est, atque diuina mysteria denegare.

Christoph. de Ortega, de Deo Vno, Tomus I,

CERTAMEN II.

Vera comprehensionis strictæ naturæ, & essentia cum Patribus, & Scholasticis ferè omnibus traditur.

1. **V**era igitur comprehensionis definitio eis verbis, quæ nihil rei latet videntem, & quæ rei fines circumspiciuntur, bene intellectis continetur, vt nimirum nihil cognoscibilitatis intrinsecæ rei ea cognitione, & visione rei lateat cognoscentem: quæ definitio re ipsa in eam recidit, quæ clarior, ac sine vlla vocum amphibologia maior longe theologorum pars comprehensionem definiunt his verbis. *Cognitio, seu visio rei in quantum cognoscibilis est.* Ita cam definiunt Bonau. in 3. d. 14. art. 1. q. 3. ad 3. Scotus ibi q. 1. & 2. in 4. dist. 49. q. 3. art. 1. & in reportatis q. 2. 10. art. 1. ad 1. multisque locis S. Thom. præcipue 1. p. q. 12. art. 7. corp. & ad 2. q. 14. art. 3. contra Gentes cap. 55. q. 8. de verit. art. 2. & in 3. d. 14. q. 1. Scotus omnes ad Scoti locum, item Nominales, Okam eorum principes in 1. d. 3. q. 7. & in 4. q. 13. Gabr. in 3. q. vnt. & in 1. d. 3. Greg. in 1. d. 44. Maior in 3. d. 14. art. 1. q. 3. & 15. Ricard. ibi q. 4. Duran. q. 1. ad 3. Carthus. d. 49. q. 4. Bannes ad citatum art. 7. 1. p. Caiet. art. 8. & Thomistæ Dominici reliqui. Atque in hunc sensum explicandus venit Franciscus Victoria relatus à Vazq. cap. 1. dum ait: ad comprehensionem requiri, vt obiectum secundum totam intentionem cognoscatur. Neque enim doctissimus, atque acutissimus vir (qui id saltem, omnium animis suorum nempe scriptorum desiderium, eudit) de intentione qualitatis propria loquitur (sine qua, & Deum à se, & creatura, tum ab ipso, tum à creatura comprehendendi posse videbat) sed de intentione perfectionis, & cognoscibilitatis. Ei vero definitioni ex nostris annuntiat Valent. 1. p. q. 12. pun. 6. Molina ibi, art. 7. fine; & art. 8. Soar. tit. 1. q. 3. q. 10. d. 26. sect. 1. & 2. & 2. de attribut. c. 5. & d. 29. Salas 1. 2. tract. 2. d. 4. sect. 6. Arrubal 1. p. d. 23. c. 4. Herize d. 4. c. 4. Monceus d. 2. c. 7. Tanner. d. 2. q. 6. dub. 4. Ruiz. de Montoya tit. de Scientia d. 6. sect. 2. & sequentibus. VVadingo d. 6. de Incarnat. dub. 3. §. 2. fine, & §. 3. ac fin. quarti. Oviedo controuers. 7. de anima pun. 5. §. 1. n. 4. Bern. d. 33. de Incarnat. sect. 1. n. 7. & d. 34. sect. 1. n. 5. licet aliam comprehensionis definitionem ex Augustino petitam in sensu à nobis impugnato admittat etiam n. 7. licet, & ex citatis plerique.

2. Hanc item comprehensionis strictæ definitionem, et si non comprehensionis, vt plurimum, vocem nobis Patres ferè omnes tradidere. Augustinus t. 3. de Trinitate. *Plenam verò, inquit, diuinitatis naturam, nec Angelus quilibet, nec sanctus aliquis perfectè videre poterit* (nota illud: *Plenam, & perfectè*) ideo incomprehensibile dicitur Deus. Item de cognitione. vera vitæ cap. 3. sic, quod Angelis, qui semper vident faciem Dei, inuisibilis dicatur Deus, conciliat: *quia nulli creatura ad plenum intelligibilis, nempe animæ Beatorum, & Angeli suo more, non nostro, eam vident &c. Sed quia non plener ab ipsis, sicut à se ipso, conspiciuntur. Ideo solus inuisibilis dicitur.* Et epist. illa 112. cap. 6. *Propterea Deum nemo vidit vnquam: quia si eum ait disputator Noster Ambrosius, plenitudinem diuinitatis eius nemo conspexit, nemo mente aut oculis comprehendit.* Et soliloquio 31. *Sibi sibi integrè notam esse Trinitatem totam, aiebat August. & 4. de Genesi ad lit. c. 6. Deum non ita nobis, & Angelis notum esse, ait, sicut ipse sibi.* Iterum Gregor. loco citando. *In retributionis culmine reperiri omnipotens per contemplatiuam speciem potest.* Sed tamen ad perfectum non potest: quia est hunc in claritate sua quandoque conspiciamus, non tamen eius essentiam pleuè conuenimus. Chrysost. hom. 4. de incompreh. Dei natura, & hom. 1. & 3. in epist. ad Corinth. ait: *Deum à creatura non ita sicut à se cognosci posse, ac proinde neque ab ea comprehendendi, quia nequit ab ea exquisita cognoscione, seu comprehensione cognosci.* Concluditque. *Restat vt à Filio, & Spiritu Sancto dumtaxat exquisitè illum cognosci differamus.* Fulg. q. 3. ad Ferr. de Christi anima ait: *non esse Deitatem, quantum id est, secundum totum, quod ipsa se nouit, non autem sicut ipsa se nouit: quia Deitas sic se nouit,*

nouit, ut hoc se inueniat esse, quod nouit: non ita Christi anima. Sine qua identitate inter cognoscentem & cognitum Deum aequalitas cognitionis qua talis cum obiecti intrinseca cognoscibilitas esse minime potest. Greg. Magn. 10. Moral. c. 7. alias 11. Excelsior, inquit, calo est: quia ipse quoque electi spiritus visionem tanta celsitudine perfecti non penetrant. Et rursus: Habet Deus sublimitatem: quia ipsorum quoque intelligentiam, qui recepti in supernam fuerint congregationem transcendit. Idem Greg. lib. 18. Moral. cap. 27. & 28. alias 37. vel 40. Nec tamen videmus sicut videt ipse se ipsum. Longe quippe distanter videt creator se quam videt creatura creatorem. Nam quantum ad immensitatem Dei, quidam nobis modus figitur contemplationis: quia eo ipso pondere circumscribimur, quo creatura sumus. Ac rursus. Profecto non ita concipimus Deum sicut ipse conspicit se: sicut non ita requiescimus in Deo sicut ipse requiescit in se. Nam visio nostra, vel requies, utcumque erit similitudo visioni, vel requiei illius, sed aequalis non erit.

3. Succedat Hieronymus ad id: Nemo nouit Filium, nisi Pater &c. his verbis. Erubescas Eunomius tantam sibi notitiam Patris, & Filij, quantum alterutrum inter se habeant iactans. Quod si inde contendit in suam insaniam consolari, quia sequitur: & cui voluerit Filius reuelare: aliud est naturae aequalitate nosse quod nouerunt aliud reuelantis dignatione; ut inde non tantum nosse Deum, quantum Deus se nouit Eunomius videat; quia non ex naturae aequalitate cognosceret. Huc aduocandum etiam est illud Ambrosij in 1. Luca ad id Ioann. 1. Deum nemo vidit: unquam, dicentis: quia eam qua in Christo habitabat plenitudinem diuinitatis nemo conspexit: nemo mente, aut oculis comprehendit. Potius haec in voce plenitudinem, quam in verbo comprehendit: Luculentius Ildorus 1. Sentent. cap. 3. ad id Exodi 41. Faciem meam videre non poteris: ita scribit. Quamuis ad paritatem Angelicam humana, etiam post resurrectionem natura perferatur, & ad contemplandum Deum indefessa, videre tamen eius essentiam plene non praeualet: quia nec ipsa perfectio Angelica in toto, vel integrè attingit scire. Sola enim sibi integrè nota est Trinitas, & humanitati suscepta (id est homini) quae tertia est in Trinitate Persona. Atque illud etiam Cyrilli Hierosol. Cateches. 6. recitandum hic est. Vident sanè (Angeli faciem Patris) sed non ita, ut est: sed, ut est & ipsi capiunt: vident Angeli, sed ita, ut capiunt. Vident Archangeli, ut possunt. Vident Throni, & Dominationes sed minus tamen quam pro rei dignitate. Solus autem Spiritus videt, & Filius Dei unigenitus. Pro rei dignitate videri, siue, ut oportet, Spiritus Sanctus, ita, ut oportet, videt. Ille enim scrutatur omnia etiam profunda Dei: & unigenitus Dei Filius, ita, ut oportet etiam cognoscit. Hilar. 12. de Trinit. col. penult. Nulla te nec res tua, penetrat: nec profundum immensa maiestatis tuae peregrina, atque aliena virtutis causa meretur Bernard. 1. de considerat. ante med. & Laurent. Iustinian. de casto connub. Dei, & animae cap. 28. Deum à creatura comprehendi posse negant, quia huius visio creata necessarii futura est, ac non increata sicut diuina. Quod aliis verbis nostram continet sententiam; concordant horum Patrum rationi. Hilar. 2. de Trinit. sub init. Prosper. sentent. 61. & epigram. 60. Iulii African. de partib. diuinae legis cap. 14. Hugo Victor. 1. de Sacramento. p. 3. cap. 1. Ricard. Victorin. 2. de Trinit. p. 1. cap. 20. ac tandem ne plura minori opere pretio, quam labore, congeramus, alia ad hanc nostram sententiam testimonia videt, qui vult apud Soar. Vazq. Ruiz. Tanner. Fasol. & alios Scholasticos locis citari.

4. Sed & à ratione facili probatu conclusio est, ut videtur est apud Soar. locis citatis, praeteritum 3. p. d. 26. sect. 1. ubi fuisse rationes à S. Thom. tactas persequitur, & illustrat. Primo enim, cum comprehensio intellectualis adequari obiecto debeat, non quantitate, sicut corporea, sed eius ad instar, intentionaliter, seu intelligibiliter: & nequeat ita adequari, nisi omnem eius intelligibilitatem representatione sua intentionaliter quasi exhaustiat: necessarii tanta debet esse in ratione representandi, quantum obiectum fuerit in ratione intelligibilis. Secundo probatur, quia cum veritas intrinseca rebus sit, & passio metaphysica entis, non minus, quam earum bonitas, assignatur, quae maiori, vel minori amore de se digne res sunt; ita

etiam ad eius perfectionis mensuram intrinseca veritas, seu cognoscibilitas intrinseca assignanda est, pro qua alias aliis perfectioni, vel imperfectioni cognitione de se se digne sunt, ut eleganter tenigit Cyrill. Hierosol. recitatus, 3. post med. Inde communiter obiectum spirituale corporea potentia percipi non posse dicitur: quia intrinseca cognoscibilitas, & veritas illius omnem cum corporea imperfecta cognitione proportionem intentionalem, prae sui perfectione ab intrinseco detrahet. Tertio probatur: quia per omnes, ut bene Soar. d. illa 26. comprehensio debet esse clara, & euidens, ita, ut non sufficiat: nihil obiecti cognoscentem abstractive, & obscure latere: ergo ad rationem comprehensionis non sufficit totum obiectum, utcumque representare, sed opus praeterea est, ut in modo representandi illud totum perfectionem habeat, ipsius nimirum cognoscibilitati intrinsecae, & ut in se est, proportionatam. Confirmatur haec ratio: quia, cum ad rationem comprehensionis opus non sit, ut vna simplici cognitione habeatur; sed satis sit pluribus haberi, inferretur Deum abstractivis cognitionibus posse à nobis in hac vita comprehendi, nisi aliud requireretur, quam omnia obiecti percipi, utcumque, ac non cum proportionem debitam intentionali cognitionis, & obiecti: quanto demum apertius inferretur Deum Beatis comprehensibilem absolute esse: cum omnium tam intrinsecorum, quam extrinsecorum Dei ea ratione, quae ad Dei comprehensionem in aduersariis sententia sit satis (ut cert. ostendebamus) possint Beati videri habere.

5. Reliquum est sententiam nostram à nonnullis objectionibus liberare, ut sumior adhuc subsistat: & primo explicatur, & confirmatur. Quia in rebus, quasi intelligibilibus duplex quantitas, & mensurabilitas cogitari debet, sicut in rebus corporeis, altera quasi extensionis, si partibus consistit, altera quasi intentionis, quae perfectionis, seu virtutis appellatur atque utriusque quantitati adequari debet cognitio, ut obiecti cognoscibilitati, & intelligibilitati adequetur, ut opus ad comprehensionem profus est. Sicut uti qualitas absolute comprehendatur, opus est, ut non solum tota eius extensio, sed & intensio percipiatur: nec video, quare, quasi extensio rei quantitas necessario ad eius comprehensionem percipiendam tota sit, non autem, quasi intensio percipi debeat. Dices non posse esse visionem, seu cognitionem, quae representatione aequet rei intrinsecam veritatem, & cognoscibilitatem, quin ad omnia extrinseca res, quae eminenter in ipsa continentur extendatur: ergo perperam id ad comprehensionem non requiri asserimus cert. 1. Antecedens probatur: quia per ea omnia res cognoscibilis absolute est: ergo dum non per ea etiam cognoscitur, non cognoscitur omni, seu tota sui cognoscibilitate. Secundo: admisso respectu reali causae vniuersim ad suos effectus, probatur: quia implicat respectum videri sine termino, & rem videri sine respectu totam. Respondetur tamen negando absolute antecedens. Probatio illius prima solum probat de extrinseca rei cognoscibilitate, non in se, sed in medio, cui comprehensioni aequari non debet: alioqui, cum ea cognoscibilitas rei in alio, seu per aliud abstracta sit, ad rei comprehensionem eius abstracta cognitio, nec vna, sed plures etiam necessariae forent; quod nemo concedet. Item, si veritas, seu cognoscibilitas extrinsecae rei omni comprehensioni aequanda sit cognoscibilitati extrinsecae rei ab omnipotentia, & cognitione possibili aequari deberet comprehensio: quare nihil à creatura, imo, & à Deo comprehensibile esset, cum nulla potentia possit representare rem omnium cognitionibus, imo neque alterius potentiae cognitione. Secundo probatio, admisso eo respectu causam, probat quidem, ut summum, non posse videri causam effectui ignoto secundum cum statum, quo ipse terminat respectum: id tamè, cum ratione visionis rei sit, non probat comprehensionis, ut à visione diuersae proprium esse, quod solum contēdimus.

6. Secundo rogo: an id visioni, & comprehensioni, quae visionem includit, quatenus realiter respectiua, termini res comprehendendo medium est ad cognoscendum terminum videntem determinans competat: & sic non est rei cognoscibilitas intrinsecae, sed cognoscibilitas termini extrinsecae solum, non autem intrinsecae, nec respectu rei, nec termini ipsius; an vero contra: quia terminus est medius determinans ad cognoscendum rei comprehendenda realem respectum ad ipsum: & sic est extrinsecae solum rei cognoscibi-

gnoscibilis, sicuti & extrinsecus ei est terminus, per quem eius respectus cognoscitur. Etiam cognitio rei per ipsum abstractionem rei cognitio erit ab eius proinde comprehensione releganda: vel tandem, an ideo cognosci terminus debeat, quia respectus relatio sine extremis cognosci nequeat, quia sunt simul natura, & cognitione, ut verius Aristoteles aiebat: sic autem nec res, nec terminus ex alterius visione, vel in altero videtur: sed necessario uterque simul videbitur. Solumque infertur visiones, seu cognitiones utriusque non esse separabiles; non autem ex maiori penetratione rei, & adæquatione cum eius intrinseca cognoscibilitate terminos eiusmodi extrinsecos esse cognoscendos. Sed dato toto nihil contra nostram illam doctrinam probat argumentum. Solum enim negamus sufficere ad comprehensionem rei totius, atque omnium, quæ ipsius sunt cognitionem satis ad comprehensionem non esse, cum aliunde, quam ex adæquatione cognitionis in representando, cum tota obiecti cognoscibilitate intrinseca haberi possit, licet ex hac adæquatione id haberi admitteremus: quod abnuimus: quia in causis realem ad effectus suos adhuc possibiles, respectum negamus.

7. Oppones secundo cum Vazq. comprehensionem corpoream, & quantitativam, cuius ad instar intellectualis cogitanda necessario, merendaque est) solum dicere, quod unum corpus totum intra aliud, siue nobilius, siue ignobilius continetur: ergo intellectualis comprehensionis solum erit, quod totum obiectum, cuiusque omnia illius representationes ambiantur, siue ea representatione tota cognoscibilis obiecti aequatur, siue non. Negatur facile consequentia: quia in re intellectualiter comprehensibili duplex, quasi quantitas est, alia quasi extensiva; alia quasi intensiva, ut diximus: ac proinde duplex in ea contenta, siue adæquatio cum duplici hac quantitate requiritur, ut ostendimus exemplo intellectualis comprehensionis qualitatis extensivæ, & intensivæ: quia, sicut in corpore quantitas comprehensionis nihil quantitatis extensivæ, ad quam solum esse potest, extra illam relinquendum est, ita ad intellectualem, nihil etiam, quasi intensivæ quantitatis, circa quam etiam versari potest relinquendum est, ut sit comprehensio: quin, si sola representatione quantitatis quasi extensivæ rerum eius comprehensio esse possit, simplex apprehensio abstractiva dubique de re quæpiam, cuiusque omnibus comprehensionibus contra omnium adulationem diceretur: imo & Deus de facto naturæ virtutis à nobis comprehenditur: cum possumus & Deum, & reliqua omnia coniunctim, & confuse universali cognitione concipere, & representare. Quod autem ea omnia, ac Deum distincte per illam non represententur non obest comprehensioni, si adeo stricte intellectualis comprehensio corporeæ conditionibus merenda, alligandaque sit. Nam, licet hæc, cum plura coniunctim comprehendit, singula distincte non ambiat, sed confuse solum, & coarctatim eorum nihilominus comprehensio est: ut patet cum triticum pugillo continemus.

8. Obicitur tertio, Nullius creaturæ cognitio æquare potest cognoscibilitatem totam, quantumvis intimi obiecti, non solum naturaliter, sed supernaturaliter adhuc: ergo, si tota rei cognoscibilitas æquanda cognitione, eiusque representatione sit, ut eadæ comprehensione, nulla creatura, quantumvis infima, adhuc supernaturaliter, nedum naturaliter, ut omnes supponunt, poterit ab alia creatura, etiam suprema comprehendere: antecedens patet: quia infima etiam creatura cognoscibilis est ab omnibus creaturis intellectualibus, atque à Deo: omnium autem cognitionibus, præcipue Dei, nequit formaliter, aut æqualiter creatura illa, etiam suprema, adhuc divinius, eam representare: quare neque eius cognoscibilitati omni adæquari, eamque sua representatione exhaustire, & continere, ut patet. Respondetur facile ex dictis n. 5. de cognoscibilitate rerum intrinseca, & extrinseca à potentis cognoscitivis eius, earumque possibilibus cognitionibus extrinsecis desumpta. Huc æquari non debet, nec potest comprehensio cognitio, ut probat obiectio: secus intrinseca rei cognoscibilitati, qua de se res proportionatè ad suam perfectionem petit nobiliori, vel ignobiliori cognitionis representatione percipi, iuxta dicta in nostræ sententiæ probatione. Ac tandem, ut plura sophistimata, contra nostram doctrinam quiescant: ne excidat memoria nos in comprehensivæ cognitione non requirere adæquationem

Christoph. de Ortega, de Deo Vno. Tomus I.

cum obiecto, eiusque veritate, & cognoscibilitate entitativam, sed intentionalem, & in representando, quæ optime in cognitione inferioris nota, quam obiectum, quoad entitatem reperiri poterit, ac sæpius reperitur.

CERTAMEN III.

Dei incomprehensibilitas omnimoda ab intellectu creato statuitur. Vbi de eius certitudine.

1. **P**RONUM est quicquid ex dictis cert. 2. erit ratione Theologica Dei incomprehensibilitatem absolutam, & omnimodam ab illo intellectu creato, creabilique in hunc modum ostendere. Comprehensio rei debet æquare in representando, non solum quidquid in obiecto, seu obiecti est, quasi extensivæ, seu clarius prædicatis obiecti, siue physice, siue metaphysice ipsum constituentibus, sed eius etiam intrinsecæ cognoscibilitati, & veritati: atqui nulla cognitio creata, è possibilibus adhuc, æquare potest in representando intrinsecam Dei veritatem, & cognoscibilitatem: ergo nulla creata cognitio possibilis potest esse Dei comprehensio: ac proinde Deus absolute, & omnimodè ab intellectu creato, & creabili incomprehensibilis est. Maior probata est cert. 2. consequentia est legitima. Minor probatur ex dictis eodem cert. Quia, cum veritas, & cognoscibilitas intrinseca rerum entis rationem metaphysice consequatur, eo gradu, quo entis perfectio augebitur, veritatis, & cognoscibilitatis intrinseca dignitas, & perfectio accrescet, atque eo perfectiorem in representando cognitionem requirit: maxime, ut adamussum eius veritas, & intrinseca cognoscibilitas per illam aequetur. Quod adeo verum est: ut ob rerum spiritualium entitativam perfectionem, ac subinde veritatis, & cognoscibilitatis intrinsece earum dignitatem, corporei sensus illam non æquare modo, sed illo modo attingere ex communis Philosophorum, & Theologorum sensu minime possint. Denique discursum totum Patrum recitatorum cert. 2. n. 2. & 3. auctoritas irrefragabiliter confirmat: præsertim Augustini quæstioncula illa de Trinitate, ubi ideo Deum à creatura incomprehensibilem esse, dicitur ait, quia non perfecte, nec plena noticia Deum, etiam dum Deum videt, contuetur, & loco recitatur ex c. 9. epistolæ 112. & de cognit. veræ vitæ c. 3. inuisibilem, pro eo, quod est incomprehensibilem esse ob eandem rationem aiebat. Reliqui vero Patres inuisibilitatem pro in comprehensibilitate Dei eadem ratione probant.

2. Quæ vero certitudine Deus incomprehensibilis absolute, & omnimodè ab intellectu creato habendus sit, his inter scholasticos est maior. Contententibus ex una parte Nazquezio citata d. 52. de fide non esse; ex alia vero Soario d. illa 26. esse de fide, atque unoquoque plures in suas partes trahente. Longissimum esset recitare testimonia, quibus esse de fide contenditur. Et quidem, quæ ex scriptura asserri possunt, vel Soarius ipse e re non esse fatetur sect. 2. ab initio. Quæ vero ex Patribus, si nito interpretandi acumen ita ex contextu, & intento Patrum enervarunt Vazquez citatus, & VVadingo d. 6. de Incarnatione. dub. 3. §. 1. ut non tantum roboris in eis maneat. Quod enim Augustinus serm. 38. de verb. Dom. ait. *Quis ergo oculis cordis comprehendit Deum? sufficit, ut attingat: si purus est oculus. Si autem attingit tactu quodam attingit incorporeo, & spiritali, non tamen comprehendit: & hoc si purus est. Et homo sit beatus contingendo corde illud: quod semper beatum manet, & est beatitudo perpetua.* Hic locus Augustini videtur pro hac re cumprimis virgens. Sed tamen, si contextus legatur, invenitur loqui eum de cognitione nostræ Dei in via, & per species alienas habita: qua Deus attingitur, seu levis tangitur, quod de visione beata dici nequit: probaturque eam non comprehendere Deum à minori ad maius negatur: quia nec oculus per species proprias obiectorum, suarumque facultati conaturales ea comprehendit: multo igitur minus intellectus per species alienas comprehendet Deum, imo comprehensionem

N 2 pro

pro visione Dei in se usurpat. Nam ait infra: *dolere nos debere, quod non comprehendamus, & impedimenta comprehensionis Dei amovere.*

3. Video aliorum etiam Patrum testimonia adduci: Epiphanius, lib. 3. heret. 70. *Deus infinitis modis, & adhuc amplius incomprehensibilis est.* Ac infra. *Omnia quae ab ipso facta sunt infra ipsius gloriam sunt; sola autem Trinitas incomprehensibilis est.* Sed, licet incomprehensibilitas solius Dei propria, ac non communis illi cum entibus supernaturalibus stricta incomprehensibilitas, ut ab inaccessibilitate distinguitur propria Dei sit, at loqui eum de incomprehensibilitate à nostro intellectu; id est penetratione mysterii illius per discursum, & acumen ingenij, etiam eius fide supposita (quod alia supernaturalia non habent) expedita, & facili solutio erit. Item dicitur Dei stricta incomprehensibilitas definita à Concilio Lateranensi, ut habetur cap. *Firmiter*, de summa Trinit. his verbis: *credimus, & confitemur unum esse Deum, infinitum, incommutabilem, & incomprehensibilem.* Vbi cum eodem modo incomprehensibilis, atque immutabilis definitur, sitque absolute immutabilis, etiam incomprehensibilis absolute definitur; sed redarguit acute Vazq. tum, quia eodem etiam modo ineffabilis definitur: cum tamen viribus naturae solum ineffabilis, proprio, & quidditativo physico nomine, licet nomine proprio metaphysico discursibus nostris, & cognitionibus abstractivis Dei partio, effabilis sit, ut ipse docet d. 57. c. 2. Tum etiam quia immutabilitas definitur in Deo etiam respectu sui; cum tamen incomprehensibilitas, respectu sui etiam, definitur nequeat: cum ex fide Deus se comprehendat. Falsolus d. 1. n. 3. definitam Dei strictam incomprehensibilitatem ab eodem Concilio putat, relato cap. *damaamus*, eod. tit. verbis huius: *Credimus, & confitemur, cum Petro Lombardo (vique sententiarum Magistro) quod una quaedam res est incomprehensibilis quidem, & ineffabilis Pater, & Filius, & Spiritus sanctus.* At Magister de comprehensione, & de incomprehensibilitate theologica, & stricta scholasticè egit: ergo stricta scholastica incomprehensibilitas definita à Concilio fuit. Sic etiam hoc capite, & verbis coniuncti iudicat Quiros d. 30. sect. 1. n. 12.

4. Et quidem acuta fuit observatio. Sed oportere eos, & Concilij intentum lectione, & meditatione examinare: atque insuper libros sententiarum evolueret, ut auide quaterent, & invenirent Petri Lombardi de Dei incomprehensibilitate sententiam, quam nobis citata distinctione referrent, ut, & ipsi, & nos merito conuinceremur nobisque, qui difficilius credimus, eam Magistri sententiam querendi casum laborem eximerent: voluit Magistri librum, & loca, ubi aliquid de Dei incomprehensibilitate ab intellectu creato agere posset, nihilque de Dei incomprehensibilitate stricta, & Theologica, siue ex instituto, siue ex nata occasione docuisse inveni, id solum in 3. d. 14. ait, animae Christi scientiam ad omnia extendi, atque diuinam: ac proinde omnia scire, quae Deus scit, non autem ea scire, sicut scit Deus. in 1. vero lib. d. 1. ubi de modis, quibus Deus eiusque incomprehensibilitate agit, in 4. d. 49. ubi de differentia mansionum in caelo, solum ait: inaequali perfectione, & claritate Deum à Beatis videndi. de comprehensione autem, vel incomprehensibilitate nihil. Quare pro Dei incomprehensibilitate stricta Petrus Lombardus in ea capitis *damaamus* definitione citari non potuit. Imò neque de ea in eo sensu tum ibi, tum in Concilio Lateranensi actum est: cum de ea nullus error tunc existeret, neque extitisset. Solum ergo citatur ibi Petrus Lombardus pro unitate omnimoda personarum, ac personarum diuinarum cum essentia, quae ibi eo Concilij capite definitur, contra eius impugnatores, qui tempore Petri Lombardi quibuldam distinctionibus inter haec excogitatis eam impugnabant.

5. Incomprehensibilis autem dicitur ibi, non ex sensu Petri, & stricta, de qua nunc incomprehensibilitate, sed vel discursu nostro per cognitiones abstractivas, & species alienas, habito: quo pacto Trinitas personarum inaccessibilis, imò, ne cogitabilis quidem seclusa reuelatione, est: vel pro inaccessibilitate prout antea negata fuerat ab Anomaeis, Begardis, & Beguinis: nempe viribus naturae pro hoc statu. Sicut legitime interpretandi sunt Irenaeus

lib. 4. c. 36. Deum incomprehensibilem dicens; subdit enim cap. 37. *Incapabile, visibilem se. & capabilem hominibus praestat*: per sui nimirum visionem. Et Damascenus 1. de fide c. 1. & 4. Licet Seraphim oculis Deum incomprehensibilem dicat, subdit tamen, *si cui voluerit reuelare*: vnde incomprehensibilitatem pro inaccessibilitate usurpat aperte; alioqui de potentia, & voluntate absolute Dei à creaturis comprehensibilem strictè contra obiectantes docet. Denique eodem sensu loquutus est Nazianzenus orat. 1. pag. 119. & orat. 36. 4. de theologia n. 66. ubi & Elias Cretensis orat. 34. 2. de theologia n. 9. ubi licet dubitet: an Angeli (& idem est de reliquis videntibus Deum) Deum comprehendant; nihilque eo numero definitur; at n. 19. de Angelis, Deum comprehendere affirmat: atque hominibus Dei comprehensionem, ideo inter alia, datam negat, ut in laboris vitae huius premium feruaretur. Quare comprehensionem pro Dei visione manifeste usurpat, non strictè, & theologice, ut post hac ab scholasticis fuit usurpata. Explicandus item venit Anselmus c. 35. Monolog. dum impossibile reputans Dei scientiam à creatura comprehendi: ut viribus naturae solummodo loquatur.

6. Sed verò, licet ita haec habeant, ac proinde Dei incomprehensibilitas, strictè definienda non sit; at qui eam negaret, plurimum temerarius esset. Neque enim solis scholasticis cunctis, nemine dempro nullo autoritatis, aut rationis fundamento sese opponeret (quod plus satis temeritatis esset) verum communi Patrum, quorundam quidem grauissimorum expressio, aliorum vero virtuali, & implicito sensui, sententiaeque aduerfaretur. Expresse enim Augustinus recitatur certam. 2. n. 2. quaestiuicula illa 13. de Trinit. quia, & Angeli, & Beati reliqui plenam naturam Dei perfecte videre non possunt: ideo incomprehensibilem dici, atque esse docet. Pro qua etiam sententia, & ratione idem Augustinus epist. illa 112. c. 9. Ambrosium recitat, uti nos eodem numero recitabamus. Idem ipsum dicebat Ambrosius à nobis recitatus ibidem n. 3. ex libro eius 1. in Lucam, Anselmus in Euangelium de transfiguratione. Math. 17. *Maiestatem suam, caliginem scientiam nulla comprehendit.* Ne autem de scientia per discursum, & demonstrationem habita explicari posset, subdit statim scholasticè satis. *Latet in quadam obscuritate incomprehensibilitatis sua, nec cognosci potest à creatura, nisi in quantum vult reuelare.* Vbi quia cognitionis quantitatem à Dei voluntate necessario taxandam, & finitatem ait, Deum incomprehensibilem praedicat. Clarius adhuc in id. 1. ad Timotheum. *immortalis, & inuisibilis, inuisibilis Deum esse ait*: quia, licet à Beatis videri possit, secus comprehendendi.

7. Primae eius rationi consonant Bernardus, & Laurentius Iustinianus citati à nobis cert. 2. n. 3. asserentes Deum à creatura comprehendi non posse, quia creaturae cognitio creata, & finita necessario finita est. Denique Chrysostomus quinque illis hominibus contra Anomaeos, licet incomprehensibilitatem Dei saepe pro Dei inaccessibilitate viribus naturae usurperet, tamen, & pro incomprehensibilitate stricta contra eosdem usurpasse dubium mihi non est; cum non solum Deum à se videri, essentiret illi; sed & comprehendi: tantumque ab ipsis quantum à se cognosceret Deum, ut de eis aiebat Hieronymus à nobis recitatus cert. 2. n. 3. quamquam, quia non ita omnes sine controuersia putant, & quia viribus naturae Anomaei loquebantur, Concilia quae contra illos definiunt Dei incomprehensibilitatem non definiunt. Beda tamen in illud S. Ioann. 3. *Videbimus eum sicuti est*, expresse pro stricta Dei incomprehensibilitate stetit, sic effatus. *Promittitur nobis videre Deum. Nam comprehendere concedi non potest.* Denique Concilium Basileense sess. 22. damnat Augustinum de Roma asserentem, animam Christi comprehendere Deum. Quod si à creato intellectu absolute comprehendere Deum posset, non dammandus, sed laudandus potius foret. Licet autem eiusmodi Concilium definitionem nobis non faciat: at, cum tot constiterit Patribus magnam valde Dei incomprehensibilitati absolute, & strictae, de qua loquimur, fidem facit: atque communem totius Ecclesiae expressam sententiam ea in re fuisse satis ostendit.

8. Idem, licet non incomprehensibilitatis voce, docuerit Patres, qui diuinitatem Spiritus sancti contra Arium

rium ex illo 1. Cor. 2. *Spiritus omnia scrutatur etiam profunda Dei*, ita arguit pro Spiritu Sancti diuinitate Athanasius in Concilio Nilen. d. contra Arium sub finem; vbi *scrutari* idem, atque comprehendere significare vult: si- cuti, & Idacius clarus lib. contra Varimandum, Basiliius contra Eunomium, S. Thom. in eum locum. Vbi idem si- gnificari, & probari ait ex Sap. 7. *Vbi omnia proficere Spiritus sanctus dicitur*. Et primo quidem scrutati profun- da Dei tantumdem valere, atque penetrare, & compre- hendere certum est vocum proprietate est. Quod autem de comprehensione, & penetratione, seu scrutatione abso- lute dicta, ac sine addito *ex propriis viribus* loquuntur est comperit. Cum enim comprehensio Dei ex propriis vi- ribus (quomodo creature exploratio impossibilis est) apertius Spiritus sancti diuinitate contra Arianos euince- ret, addere illud *ex propriis viribus* non oniterent, vt eius diuinitatem clarius ex eo loco monstrarent, si alie- nis etiam viribus, ac proinde omnino, & absolute à creato intellectu Deum comprehensibilem censerent. Huc etiam spectat illud Ambrosij recitatum à nobis cert. 2. n. 2. sub finem. *Nam quantum ad immensitatem Dei* (quoad eius intelligibilitatem) *quidam nobis modus* (terminus) *figitur contemplationis*: quia eo ipso pondere circumscribimur, (ne ipsum contemplatione ambire possimus) *quo creatura sumus*. Tertio idem implicite docuerunt Patres omnes à nobis recitati cert. 2. n. 2. & 3. aliterentes nullam crea- turam visionem quantumvis perfectam esse Dei plenam no- tionem, Deumque integrè, pleniter, seu plenè perfectè, inte- grè, totaliter pro rei dignitate, aut, sicut ipse nouit, re- presentare. Denique pro stricta hac Dei incomprehen- sibilitate stant Patres omnes, qui teste Valq. 1. p. d. 37. c. 2. variis locis inuisibilem absolute Deum negant. Cum enim illum à Beatis videri certum ex scriptura sit, contra aperta à Deo Scripturæ testimonia negare non possent inuitibi- lem, nisi incomprehenibilem intelligerent.

QVÆSTIO V.

De ineffabilitate Dei.

X attributis Dei negatiuis nomine, quæ creaturam cognitionem concernunt, postremum eius ineffa- bilitas est, ac proinde eius examinanda: propria hic sedes.

CERTAMEN I.

Hæc de re Patrum, Scholasticorumque sententia.

Essenti propriè aliquid idem est, atque illud nomi- nibus alijs, vel alijs significare: id quod, & intel- ligationem loquentis, ac essentis de re, quam loquitur, sup- ponit, & capacitatem eam percipiendi, in eo, ad quem sermo, aut nomen dirigitur. Etenim nemo id, seu de eo, quod nusquam nouit, effari potest, cive nomen impone- re, vt alteri illud nomine, aut oratione significet: ne- que de illo cum eo, qui percipere nequit (ni amentia ver- set), sermonem habere, illudve ei nomine intrinsecare. Cum autem Deus tum ob summam ipsius excellentiam, tum ob ipsius excellentissimam ac creatis spiritibus supereminen- tem spiritualitatem, sensu corporeo percipi, adhuc abstra- ctius, nequeas, sit sane vt in eo, ad quem nomina Dei diri- gi locutione de eo possunt mens, ratio, atque intellectiua potentia necessarîo supponatur. Atque hæc quidem apud omnes certa, atque ex ipsis terminis nota.

2. Illud vero non æquè aptum omnes est constans: vnde scilicet desumenda, taxandaque sit impositionis, & signi- ficationis nominum magnitudo? ex qua incertitudine, atque inde orta opinionum varietate circa præsentem questionem sententiarum diuersitas nata est. Quidam enim

aiunt eam totam pensandam esse ex perfectione cognitio- nis in eo, qui nomen imponit; commotando tamen capa- citatem eius, ad quem sermo, aut voces dirigitur ad per- ciendum ea, quæ nos concepimus: effique significare vo- lumus: quandoquidem inter nomen imponentem, eoque videntem, nomina signa quædam, & Symbola sunt. Ita Anselm. 1. summ. cap. 3. Henricus art. 73. summ. qu. 9. S. Thom. 1. contra gentes cap. 31. & 1. par. qu. 13. art. 1. Alex. 1. par. qu. 48. n. 1. Albert. in 1. d. 22. qu. 1. n. 5. S. Bonavent. art. 1. qu. 1. vbi etiam Ricard. corp. & ad 3. & Thom. de Argentina, Capreol. & Ballolis art. 2. conclus. 3. & 4. & Marfil. qu. 25. art. 2. Caiet. 1. p. qu. 13. art. 1. Ferrar. 1. con- tra gent. cap. 31. Nolter vero Valquez d. 57. c. 2. à n. 8. & cap. 3. e contra docet nomen significationem non ex perfectione cognitionis eius, qui loquitur, eoque alteri significat; sed eius, cui eis nominibus significatur esse pensandam. Vnde si is, cui aliquis loquitur, aliunde rem melius nouit, quam loquens ipsi, nomina perfectius si- gnificabunt: id quod exemplis multis ostendit, & ratione, quia nimirum loquens non sibi nomine significat, sed ei, cui loquitur, quique cum audit loquentem.

3. Hinc citati pro prima sententia docent à viatori- bus non posse nomen imponi, quod Deum quidditatiuè, & vt est in se, significet; posse tamen eiusmodi nomen imponi à Beatis, quia nimirum hi Deum, vt in se est, concipiunt, & vident, ac proinde ad illum significandum pos- sunt nomen imponere; secus autem viatores, qui cum vt in se est, non percipiunt. Cum autem significatio, vt di- ximus, audienti, siue relata ad audientem sit, Henricus expressis alijs ait: à Beatis, multoque melius à Deo im- poni posse nomen quidditatiuè, & vt in se est, significans; non autem à viatoribus, sed Beatis solum: id quod nec reliqui, qui cum ipso sentiebant negare poterunt. Val- quez verò contra censeat, non solum Beatos, sed & via- tores posse Deo nomen imponere, quod ipsum quiddita- tiuè, & sicuti est significet. Siquidem quouis nomine à viatoribus significetur, ex eo Beati, qui Deum clarè vi- dent sicuti est, ad quidditatiuè videndum excitabuntur. Refert pro se Scotum in 1. d. 22. qu. vnica. Okamum, & Gabrielem ibidem art. 3.

4. Vt autem clarius, ac sine vllo amphibologia: peri- culo nostram sententiam proferamus, circa illud primum dubium opinionem oportet præmittere. Censeo ergo cum Doctoribus primæ sententiæ: significationem nominum, iuxta perfectionem cognoscendi rem, ad quam significan- dam impostum est, in eo, qui ipsum imponit taxandam, metiendamque prorsus esse. Neque hanc veritatem pen- dere ex eo, quod voces, seu nomina conceptus nostros formales, ea imponentium significant, vt censeat Valquez c. 1. num. 1. sine. Etenim, licet res obiectas significant, eo- rumque ad placitum signa sint, eas tamen non aliter signi- ficare possunt, quam vt ex parte obiecti proponuntur, & representantur: quare aliter, quam eis obiectantur signi- ficari per voces, quæ, vt res ad placitum eorum signifi- cent, imponuntur, assumi ab imponentibus minime pos- sunt: cum id, quod de re non percipiunt velle significare minime possint. Etenim, qui de Deo omnipotentiam solum cognouerunt: cum ad id, quod de Deo cognouerunt, significandum alijs Omnipotentia, vel omnipotentis no- men imposuerunt, ad alia quæ de Deo non nouerunt si- gnificanda illud instituire, nec voluerunt, nec velle po- tuerunt, v.g. Iustitiam, Immenstatem, Trinitatem; imò neque eis ad id significandum sibi vicissim vti possunt.

5. Quod autem tot exemplis adductis Valquez probat id solum profecto est: ex nominis vnus, quod de Deo di- citur, auditione, posse in eo, qui alia de Deo, vel Deum aliter, atque is, qui nomen imposuit, aliunde nouit ad eum aliter cognoscendum, vel alia plura de eo cogitanda, excitari aliunde posse: nimirum ex adseruatis à me actæ alterius aliunde habitæ de Deo cognitionis speciebus; non autem ex vi significationis nominum Omnipotentia: aut Omnipotentis. Confirmatur: quia alias his, qui plura de Deo prædicata norunt, imò omnia tam essentialia, quam attributalia, & personalia amplius omnipotens, quam iis, qui pauciora norunt, vi significationis intimaret: imò idem omnino quod prædicata Dei omnia: quod ipsum de quouis Dei nomine dicendum cum sit, ex dictis omnia Dei nomina synonyma forent: quod est & absurdum, & falsum apertè, alioqui iustitia est misericordia, Omnipotencia,

ORTEGA
In J. part
D Via